

Т. Шарова, С. Шаров

*Історія
української літератури
40-60 рр. ХІХ ст.*

підручник

Мелітополь, 2018

ББК 83.3 (4Укр) 5я73
УДК 378.147.886:821.161.2 “18” (072.8)
Ш-26

*Рекомендовано Вченою Радою Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького.
Протокол № 4 від 10 жовтня 2017 р.*

Рецензенти:

РОМАЩЕНКО Л.І., доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

БІЛЯЦЬКА В.П., доктор філологічних наук, доцент кафедри української літератури Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Т.М. Шарова, С.В. Шаров

Ш-26 Історія української літератури 40-60 рр. ХІХ ст.: підручник / Т.М. Шарова, С.В. Шаров. – Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. – 201 с.

У підручнику “Історія української літератури 40-60 рр. ХІХ ст.” подано структуру дисципліни, літературу для обов’язкового прочитання, тематику семінарських занять, відтворено теми, які винесені на самостійне опрацювання, а також контрольні питання та літературу до курсу. Значну увагу приділено темам, які виносяться на самостійне опрацювання. Окрім плану та літератури для самостійного вивчення тем студентам пропонується інформація, яка дасть змогу підготуватися до модульного контролю та глибше засвоїти особливості літературного процесу 40-60 рр. ХІХ ст. Цікавим є розділ, де представлено зразки творчих робіт з приводу роздумів на тему “Мій Шевченко”.

Підручник призначений для студентів філологічних факультетів, а також учителів та учнів загальноосвітніх шкіл.

ISBN 978-617-7218-45-5

ББК 83.3 (4Укр) 5я73
УДК 378.147.886:821.161.2 “18” (072.8)

© Шарова Т.М., Шаров С.В.

Зміст

ПЕРЕДМОВА.....	5
СПИСОК ТВОРІВ ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО ПРОЧИТАННЯ.....	7
ЖИТТЄПИС ПИСЬМЕННИКІВ 40-60 РР. XIX СТ.	9
Тарас Григорович Шевченко (1814 – 1861)	9
Марко Вовчок (Марія Олександрівна Вілінська) (1833 – 1907)...	16
Пантелеймон Куліш (1819 – 1897)	19
Леонід Іванович Глібов (1827 – 1893)	22
Юрій Федькович (Осип Домінік Гординський де Федькович) (1834 – 1888)	25
Степан Васильович Руданський (1834 – 1873)	29
Олекса Петрович Стороженко (1806 – 1874)	32
Анатоль Патрикійович Свидницький (1834 – 1871)	35
ЛІТЕРАТУРНИЙ МІНІМУМ ЗА ТВОРАМИ Т.Г. ШЕВЧЕНКА	37
СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.....	45
Семінарське заняття №1 Історична тема в творчості Т.Г. Шевченка.....	45
Семінарське заняття №2 Еволюція образу матері в творчості Т.Г. Шевченка.....	46
Семінарське заняття №3 Творчість Марка Вовчка в контексті української прози	47
Семінарське заняття №4 Роман “Люборацькі” А.Свидницького.....	49
Семінарське заняття №5 Проза Олекси Стороженка.....	50
Семінарське заняття №6 Роман-хроніка П. Куліша “Чорна рада”.....	51
САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ ТЕМ	53
Тема №1 Шевченкознавство як галузь науки в українській літературі.....	53
Тема №2 Період “трьох літ” Т.Г. Шевченка.....	56
Тема №3 Побутові, суспільні та політичні поеми Т.Г. Шевченка.....	61
Тема №4 Російськомовна проза Т. Шевченка	66
Тема №5 Літературна діяльність Олекси Стороженка.....	73
Тема №6 Творчість А. Свидницького.....	77
Тема №7 Роман “Люборацькі” А. Свидницького.....	80
Тема №8 Поетична творчість Ю. Федьковича	86
Тема №9 Драматизм і трагізм прозових творів Ю. Федьковича .	89
Тема №10 Творчість С. Руданського.....	92

ПРИКЛАДИ НАПИСАННЯ ТВОРІВ НА ТЕМУ: “Т. ШЕВЧЕНКО І МИСТЕЦТВО”	96
ТВОРЧІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТЕМУ: “МІЙ ШЕВЧЕНКО” ..	119
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ	144
УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ ТЕСТ	160
СУДЖЕННЯ	174
КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ	177
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ.....	181
ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ	194

Передмова

Важливим чинником набуття знань студентів є предмети гуманітарного циклу, зокрема, українська література, якій, з огляду на її соціальну і педагогічну значущість, у програмі вищої освіти відведено провідну роль.

Курс “Історія української літератури 40-60 рр. ХІХ ст.” викладається студентам філологічного факультету. Мета курсу: ознайомити студентів з особливостями розвитку українського літературного процесу, його найвизначнішими персоналіями, вершинним творам, провідними художніми напрямами, стилями, тенденціями.

Завдання курсу:

- розкрити основні особливості розвитку української літератури у тісному зв’язку із суспільними та історико-культурними умовами епохи;
- розглянути основні віхи життя письменників, їх світоглядні позиції, мистецькі кредо, особливості індивідуальних стилів;
- розвивати навички літературознавчого аналізу творів різних видів і родів; вміння бачити світовий контекст української літератури; усвідомлювати її національну своєрідність, її здобутки та внесок у розвиток світової культури;
- формувати стійкий інтерес до самостійного читання і потреби в такому читанні як естетичної насолоди; критичне мислення, толерантність, вміння висловлювати оцінні судження, відстоювати їх у дискусії, посилаючись на наукові розвідки вчених-літературознавців, філософів, істориків, соціологів, доповнюючи їх власними спостереженнями;
- виховувати національну свідомість та патріотизм, розвивати мовну культуру.

40-60 рр. ХІХ ст. започаткували новий етап в розвитку української літератури, позначений ідейно-художнім розмаїттям художніх явищ і, насамперед, високим розвитком романтизму та формуванням нових напрямів реалізму, які не тільки співіснували, але й взаємозбагачувалися. У середині ХІХ ст. складаються основні літературні жанри: у поезії –

ліричний вірш, елегія, “співомовка”, байка, сатиричний вірш (Т.Г. Шевченко, С. Руданський); у прозі – новаторські за формою та ідейним спрямуванням оповідання й повісті (Марко Вовчок), реалістичний роман-хроніка (П. Куліш), соціально-психологічний роман-хроніка (А. Свидницький); розширюються проблемно-тематичні обрії літератури, вдосконалюються художньо-зображальні прийоми.

Курс “Історія української літератури 40-60 рр. ХІХ ст.” тісно пов’язаний із суміжними дисциплінами: теорією літератури, літературною критикою. Спираючись на наукові розвідки літературознавців студенти по-новому зможуть прочитати відомі або маловідомі, забуті чи заборонені колись твори, інтерпретувати їх і аналізувати, що, в свою чергу, сприятиме формуванню стійкого інтересу до самостійного читання літератури і виробленню власної точки зору.

Структура видання: підручник складається з передмови, списку творів для обов’язкового прочитання, семінарських занять, тем, які винесені на самостійне опрацювання, а також контрольних питань та літератури до курсу. Підручник допоможе студентам у підготовці до семінарських занять, а також під час вивчення самостійних тем, які заплановані робочою програмою ВНЗ.

Філологи, опрацьовуючи рекомендовані викладачем літературно-художні, науково-методичні джерела, вчать ся з великого масиву інформації відбирати головне, на основі досліджень провідних фахівців можуть формувати власні погляди. Ця робота є першим кроком майбутніх учителів до педагогічної майстерності. Навчальне видання може бути корисне філологам у подальшій роботі в школі, де програмою передбачено уроки української літератури із зазначеного періоду.

Список творів для обов'язкового прочитання

Тарас Шевченко

“Кобзар” – “Думи”, “Перебендя”, “На вічну пам'ять Котляревському”, “До Основ'яненка”, “Причинна”, “Тополя”, “Утоплена”, “Іван Підкова”, “Гамалія”.

Поєми – “Гайдамаки”, “Сон”, “Єретик”, “Неофіти”, “Марія”.

Соціально-побутова драма – “Назар Стодоля”.

Цикл поезій “В казематі”.

Побутові поєми – “Сова”, “Наймичка”, “Слепая”, “Тризна”, “Царі”, “Княжна”, “Марина”, “Варнак”, “Титарівна”.

Російськомовна проза – “Художник”, “Музыкант”, “Близнецы”.

Марко Вовчок

Повість “Інститутка”, “Кармелюк”.

Збірка “Народні оповідання”.

Казка “Дев'ять братів і десята сестриця Галя”.

Пантелеймон Куліш

Роман-хроніка “Чорна рада”.

Анатолій Свидницький

Роман “Люборацькі”.

Олекса Стороженко

Оповідання – “Закоханий чорт”, “Матусине благословення”, “Вуси”, “Межигірський дід”, “Голка”, “Кіндрат бубненко-Швидкий”, “Суджена”.

Повість – “Марко проклятий”.

Леонід Глібов

Байки – “Вовк і Кіт”, “Вовк та ягня”, “Лев на облаві”, “Гадюка і ягня”, “Ластівка і Шуліка”, “Щука”, “Мишача рада”, “Ведмідь –

пасічник”, “Квіти”, “Громада”, “Горбина”, “Скоробогатько”, “Сила”, “Мірошник”, “Охрімова свита”, “Дві бочки”, “Цуцик”.

Степан Руданський

Лірика – “Сиротина я безродний...”, “Ти не моя”, “Мене забудь”, “Голе, голе, моє поле..!”, “Повій, вітре, на Україну”, “Студент”, “Гей, бики!”.

Співомовки – “Піп на пуці”, “Хто святив?”, “Сповідь”, “Варвара”, “Засідатель”, “Добре торгувалось”, “Почому дурні?”, “Пан та Іван в дорозі”, “Чи далеко до Києва?”, “Указ”, “Спасибі”, “Добра натура”, “Не мої ноги”.

Юрій Федькович

Лірика – “До руського боянства”, “Нива”, “Нічліг”, “В арешті”, “Послання на Україну”, “У горах”, “Пречиста діво, радуйся, маріє!”, “Русь”, “Україна”, “Страж на Русі”.

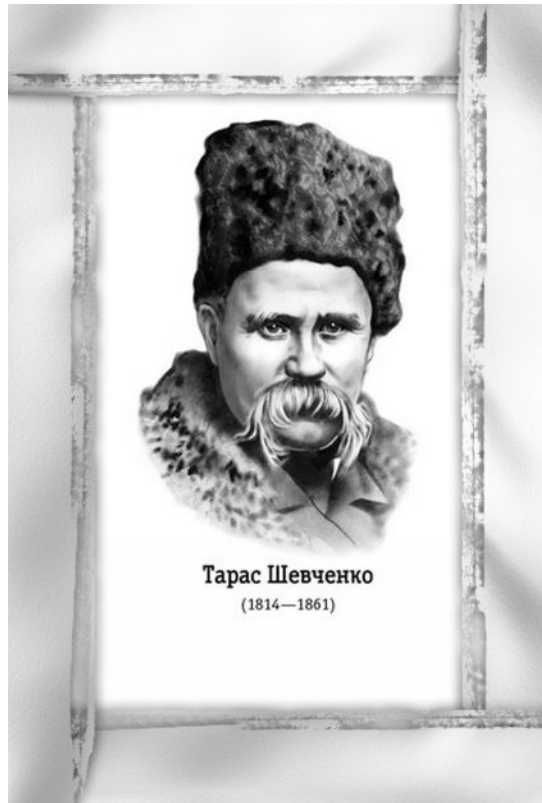
Поєми – “Новобранчик”, “Дезертир”, “Лук’ян Кобилиця”, “Циганка”, “Свекруха”, “Волошин”.

Оповідання – “Люба-згуба”, “Серце не навчити”, “Хто винен?”, “Безталанне кохання”, “Штефан Славич”, “Сафат Зінич”, “Три як рідні брати”.

Життєпис письменників 40-60 рр. XIX ст.

Тарас Григорович Шевченко
(1814-1861)

- 9 березня** народився Т. Шевченко в с. Моринцях на Київщині.
- 1814** Потім родина переїхала у Керелівку.
- 1822** батько віддає Т. Шевченка “в науку” до дяка в Кирилівку Павла Рубана, на прізвисько Совгир.
- 1823** помирає мати.
- 1825** помирає батько. Після його смерті Шевченко деякий час був “школярем – попихачем” у дяка І. Богорського. Потім, після кількох невдалих спроб найти собі вчителя – маляра, Шевченко став пасти громадську череду.
- 1828** стає козачком молодого пана Енгельгарда.
- 1828** Т. Шевченка взято до поміщицького двору у Вільшані.

- 1829 Т. Шевченко опиняється у Вільно, де служив його пан.
- весна, 1831 Т. Шевченко переїжджає до Петербурга.
- 1832 Енгельгардт віддає Шевченка на навчання до В. Ширяєва.
- 1835 Шевченко, перемальовуючи статуї в Літньому саду, зустрівся з художником Іваном Максимовичем Сошенком. Той знайомить Т. Шевченка з Є. Гребінкою, В. Григоровичем (секретарем Академії мистецтв), художниками О. Венеціановим, К. Брюлловим, поетом В. Жуковським.
- 1837 Шевченко починає писати (“Причинна”, “Нудно мені, тяжко – що маю робити”).
- 22 квітня друзі викупають Т. Шевченка на волю, заплативши за нього 2500 крб, на вилучені гроші з лотереї, в якій розіграли намальований Брюлловим портрет В. Жуковського.
- 1838
- 21 травня Шевченка зарахували стороннім учнем Академії мистецтв. Він одержує срібні медалі за картини “Хлопчик – жебрак, що дає хліб собаці”(1840), “Циганка – ворожка”(1842), “Катерина”(1842).
- 1838 Шевченко віддає кілька своїх поезій Є. Гребінці для публікації в альманасі “Ластівці”.
- 18 квітня вийшов “Кобзар” (8 творів: “Думи мої, думи мої”, “Перебендя”, “Катерина”, “Тополя”, “Думка – нащо мені чорні брови”, “До Основ’яненка”, “Іван Підкова”, “Тарасова ніч”).
- 1840
- 1841 було видано окремою книжкою поему “Гайдамаки” (1839 – 1841).
- 1943 Шевченко їде на Україну, де не був 14 років. Побував у Кирилівці, на Київщині, на Чернігівщині, на Полтавщині. Подорож тривала близько 8 місяців.
- 1844 письменник повертається в Петербург. Пише поему “Сон”.
- 1845 Т. Шевченко закінчує Академію мистецтв і їде на Україну для постійної роботи.
- жовтень – письменник пише “Єретик”, “Сліпий”, “Наймичка”, грудень 1845 “І мертвим, і живим...”, “Холодний яр”.
- 1846 Т. Шевченко вступає до Кирило-Мефодіївського

- товариства. Знайомиться з М. Костомаровим, М. Гулаком, М. Савичем, О. Марковичем.
- 1847** Кирило-Мефодіївське братство було розгромлено.
- 5 квітня 1847** Т.Г. Шевченка заарештовують.
- 17 квітня 1847** Т. Шевченка привезли до Петербурга й ув'язнили на час слідства в казематі 3-го відділу “Імператорської його Величності Канцелярії”.
- 8 червня 1847** Т. Шевченка привезли до Оренбурга, звідти до Орської фортеці.
- 1848 – 1850** Т. Шевченко у складі Аральської описової експедиції, очолюваної О. Бутаковим, побував на о. Косарал, в укріпленні Раїм. За цей час написав близько 70 поезій.
- 23 квітня 1850** Т. Шевченка заарештовують за порушення царської заборони писати і малювати.
- жовтень 1850** Т. Шевченка після слідства перевели до Новопетрівського укріплення на півострові Мангишлак.
- 2 серпня 1857** Т. Шевченко покинув це укріплення, маючи намір оселитися в Петербурзі. Поки Ф. Толстой клопотав про дозвіл на проживання Шевченка в Петербурзі, той написав “Неофіти”, “Юродивий”.
- березень 1858** Т. Шевченко приїжджає до Петербурга.
- літо 1859** Т. Шевченко відвідує Україну з наміром тут оселитися, та його заарештовують за доносом, де поета було звинувачено у богохульстві. Звільнили через місяць. Запропонували негайно виїхати назад до Петербурга.
- 1860** в Петербурзі з'явилося нове видання “Кобзаря”, що складалося з 17 написаних до заслання поезій.
- 10 березня 1861** Тарас Шевченко помер. Поховали його спочатку на Смоленському кладовищі в Петербурзі.
- травень 1861** тіло Т.Г. Шевченка перевезли на Україну, і, виконуючи його заповіт, поховали на горі під Каневом.

Художні твори Тараса Шевченка

А нумо знову віршувать...

Близнецы

Буває, іноді старий...

В неволі тяжко, хоча й волі...

В неволі, в самоті немає...
Варнак
Великий льох
Відьма
Гайдамаки
Гамалія
Гоголю
Готово! Парус розпустили...
Давидові псалми
Дівча любе, чорнобриве...
До Основ'яненка
Добро, у кого є господа...
Доля
Думи мої, думи мої
Думка
Єретик
За байраком байрак ...
За сонцем хмаронька пливе...
За що ми любимо Богдана?..
Заворожи мені, волхве...
Закувала зозуленька ...
Заповіт (Як умру, то поховайте ...)
Заросли шлях тернами...
Зацвіла в долині ...
Згадайте, братія моя...
І Архімед і Галілей...
І багата я...
І виріс я на чужині...
І досі сниться: під горою...
І знов мені не привезла...
І золотої й дорогої...
І мертвим, і живим, і ненародженим
І небо невмите, і заспані хвилі...
І широкою долину...
Іван Підкова
Іржавець
Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)
Кавказ
Катерина
Княжна
Кобзар
Колись, дурною головою...

Коло гаю, в чистім полі...
Ликері
Лілея
Лічу в неволі дні і ночі ...
Маленькій Мар'яні
Марія
Марку Вовчку
Меж скалами, неначе злодій...
Мені однаково, чи буду ...
Мені тринадцятий минало ...
Ми вкупочці колись росли ...
Ми восени таки похожі...
Минають дні, минають ночі ...
Мій Боже милий, знову лихо!..
Мов за подушне, оступили...
Молитва
Муза
На великдень, на соломі ...
На вічну пам'ять Котляревському
На панщині пшеницю жала... (Сон)
На улиці невесело...
Навгороді коло броду...
Над Дніпровою сагою ...
Назар Стодоля
Наймичка
Нащо мені чорні брови... (Думка)
Не вернувся із походу...
Не гріє сонце на чужині ...
Не додому вночі йдучи...
Не женися на багатій...
Не завидуй багатому...
Не кидай матері, казали...
Не молилася за мене...
Не нарікаю я на бога ...
Не спалося, а ніч, як море...
Не так її вороги...
Не тополю високою ...
Не тополю високою...
Невольник
Неофіти
Ну що б, здавалося, слова
О думи мої! О славо злая!..

Огні горять музика грає...
Один у другого питаєм...
Ой вигострю товариша...
Ой люлі, люлі, моя дитино...
Ой маю, маю я оченята
Ой не п'ються пива-меди...
Ой одна я, одна...
Ой по горі роман цвіте...
Ой три шляхи широкії ...
ОЙ умер старий батько...
Ой чого ти почорніло...
Ой я свого чоловіка
Перебендя
Петрусь. Поема
Плач Ярославни
Плач Ярославни
По улиці вітер віє...
Подражаніє II псалму
Полюбилася я...
Полякам
Породила мене мати
Причинна
Рано-вранці новобранці...
Розкрита могила
Росли укупочці, зросли...
Русалка
Садок вишневий коло хати...
Самому чудно. А де ж дітись?
Саул
Свою Україну любіть...
Сестрі
Слава
Сліпа
Сова
Сон («У всякого своя доля»)
Сонце заходить, гори чорніють ...
Сотник
Стоїть в селі Суботові...
Та не дай, Господи, нікому...
Тарасова ніч
Титарівна
Титарівна-Немирівна

То так і я тепер пишу...
 Тополя
 Три літа
 Туман, туман долиною...
 У нашім раї на землі...
 У неділеньку у святую...
 У неділю не гуляла...
 У перетику ходила...
 У тієї Катерини...
 Утоплена
 Утоптала стежечку...
 Холодний Яр
 Художник
 Хустина
 Царі
 Чернець
 Чи ми ще зійдемося знову...
 Чигрине, Чигрине...
 Чого мені тяжко, чого мені нудно
 Чого ти ходиш на могилу?..
 Чума
 Швачка та ін.

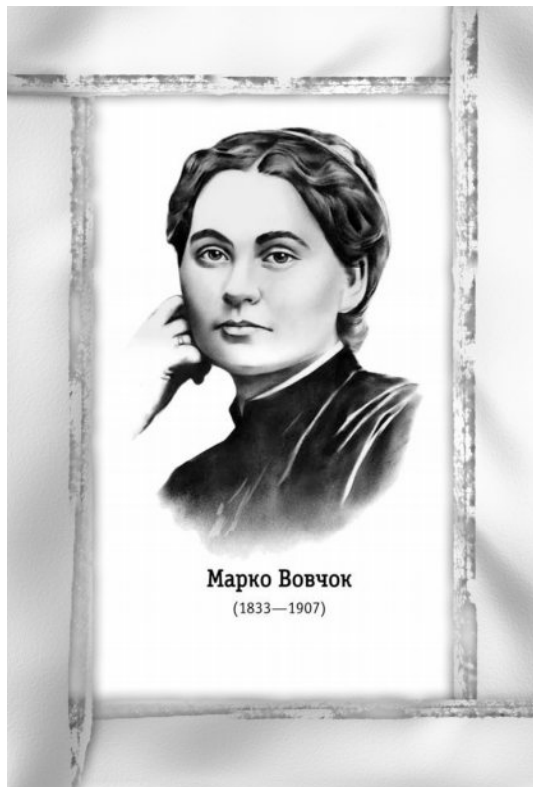
Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Скільки років було Т. Шевченку, коли померла його мати?
2. У якого пана Т. Шевченко був козачком?
3. Які твори Кобзаря можна віднести до ранньої творчості?
4. За які картини Шевченко отримав срібні медалі?
5. Які твори увійшли до першого видання Кобзаря?
6. У якому місті була написана поема «Сон»?
7. Яку кількість творів було вміщено в другому виданні Кобзаря?
8. Де похований Т.Г. Шевченко?

Марко Вовчок
(Марія Олександрівна Вілінська)
(1833-1907)

- 22 грудня 1833** в маєтку Єкатерининське Єлецького повіту Орловської губернії у збіднілій дворянській сім'ї. Виховувалася в приватному пансіоні в Харкові.
- 1845-1846** Марія навчається в одному з приватних харківських пансіонів, після чого поселяється в Орлі, в сім'ї матеріної сестри К.П. Мардовіної на правах бідної родички, виховательки тітчиних дітей.
- 1851 – 1858** у Чернігові, Києві, Немирові на Вінниччині, Марія Олександрівна досконало вивчила життя, культуру, мову українського народу.
- 1859 – 1867** за кордоном (Німеччина, Швейцарія, Італія і переважно Франція) Марко Вовчок зустрічається з Д. Менделєєвим, О. Бородіним, І. Сеченовим. При сприянні І. Тургенева

- відбулося її знайомство з О. Герценом, Л. Толстим, Жюлем Верном.
- 1857** збірка перших творів Марка Вовчка під назвою “Народні оповідання”.
- 1859** збірка “Рассказы из народного русского быта”.
- 1859** повість “Інститутка”.
- 1860 – 1862** у творчості російською мовою Марко Вовчок виявила себе майстром великих прозових жанрів, автором проблемних романів та повістей (“Червонный король”, “Тюлевая баба” (1861), “Жили да были три сестры” (пізніша назва – “Три сестры” (1861), “Глухой городок” (1862).
- 1861** вийшло друком оповідання “Два сини”.
- 1862 – 1863** історична повість-казка Марка Вовчка “Кармелюк”.
- 1867 – 1878** найяскравіше виявився талант письменниці як російського романіста. Нею створено або завершено російські романи “Живая душа”, “Записки причетника”, “В глуши”, а також повісті “Теплое гнездышко”, “Сельская идиллия” (опубліковані в “Отечественных записках”), перекладено російською мовою багато творів з французької, англійської, німецької, польської літератур, зокрема п’ятнадцять романів Жюль Верна.
- 1867 – 1878** виступає Марко Вовчок і як критик (цикл “Мрачные картины”), редактор петербурзького журналу “Переводы лучших иностранных писателей” (до участі в журналі вона залучає багато жінок-перекладачок).
- 10 серпня 1907** померла Марко Вовчок.

Художні твори Марко Вовчок

Викуп
Галя
Горпина
Данило Гурч
Два сини
Дев’ять братів і десята сестриця
Дяк
Інститутка
Катерина

Козачка
 Купеческая дочка
 Ледащиця
 Максим Гримач
 Маша
 Не до пари
 Невільничка
 Одарка
 Отець Андрій
 Павло Чорнокрил
 Пройдисвіт
 Саша
 Свекруха
 Сестра
 Сон
 Три долі
 Чари
 Чортова пригода
 Чумак
 Як Хапко солоду відрікся та ін.

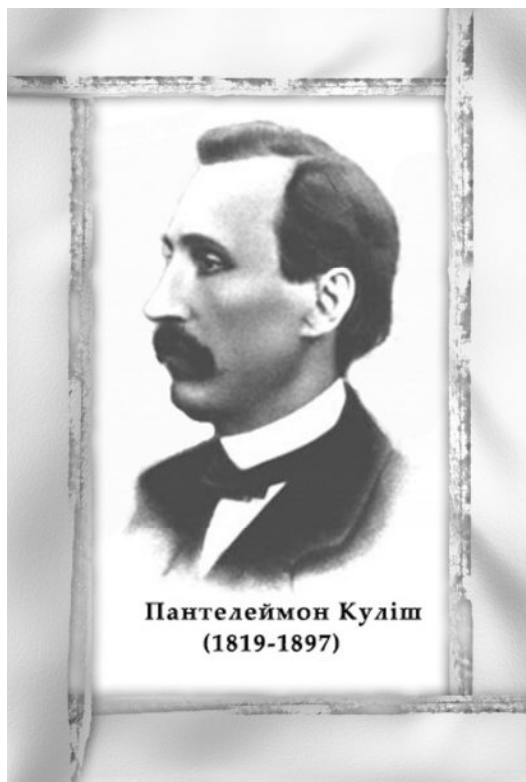
Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Де вивчала Марко Вовчок життя, культуру, мову українського народу?
2. Які твори були написані письменницею на російській мові?
3. Які жанри художньої творчості були запровадженні Марією Вілінською?
4. Що Ви можете сказати про Марка Вовчка як романіста?
5. Ваші роздуми з приводу того, що Марко Вовчок – критик.
6. Якою була перекладацька діяльність письменниці?
7. Яка назва першої збірки письменниці?
8. Який жанр твору Марка Вовчка **Кармелюк**?

Пантелеймон Куліш
(1819-1897)

- 8 серпня 1819** народився П. Куліш в містечку Воронежі Глухівського повіту на Чернігівщині в дрібнопанській сім'ї.
- 1839** вступив до Київського університету, але не закінчив його.
- з початку 40-х рр.** учителював, багато мандрував по Україні, захоплюючись фольклором і етнографією.
- 1845** жив і вчителював у Петербурзі.
- 1847** був заарештований у зв'язку з розгромом Кирило-Мефодіївського братства, хоч його організаційна приналежність до цього товариства, як і Шевченка, доведена не була, і висланий до Тули.
- 1856** П. Куліш активно працював, особливо як прозаїк (переробив і опублікував "Чорну раду"), як збирач і видавець фольклорно-етнографічних матеріалів.

- 1856 – 1857** видано два томи “Записок о Южной Руси”.
- з кінця 60-х рр.** активно підтримував зв’язки з народовськими громадсько-культурними діячами Галичини, претендуючи на роль їх духовного вождя. Він підносив теорію культурництва, класового миру, боявся революційності народних мас; все послідовніше виявлявся його аристократизм, зневага до “черні”.
- 1882** письменник видав збірки оригінальних поезій “Хуторна поезія”.
- 1893** видав збірки оригінальних поезій “Дзвін”.
- 1897** П. Куліш багато перекладав, зокрема твори Шекспіра; переспіви з Байрона, Гете, Шіллера, Гейне склали його збірку “Позичена кобза”.
- 14 лютого 1897** помер П. Куліш на своєму хуторі Мотронівка, де і похований.

Художні твори П. Куліша

Байда, князь Вишневецький
 Гордовита пара
 Граматка
 До кобзи
 До рідного народу
 Драмована трилогія
 Заворожена криниця
 Заспів
 Магомет і Хадиза
 Маруся Богуславка
 Муза
 Орися
 Піонер
 Праведне панування
 Рідне слово
 Святиня
 Січові гості
 Слово над гробом Шевченка
 Степ опівідні
 Твори та листи
 Троє схотінок
 Хуторна поезія (збірка творів)

Циган
Чолом доземний моїй же таки знаній
Чорна рада

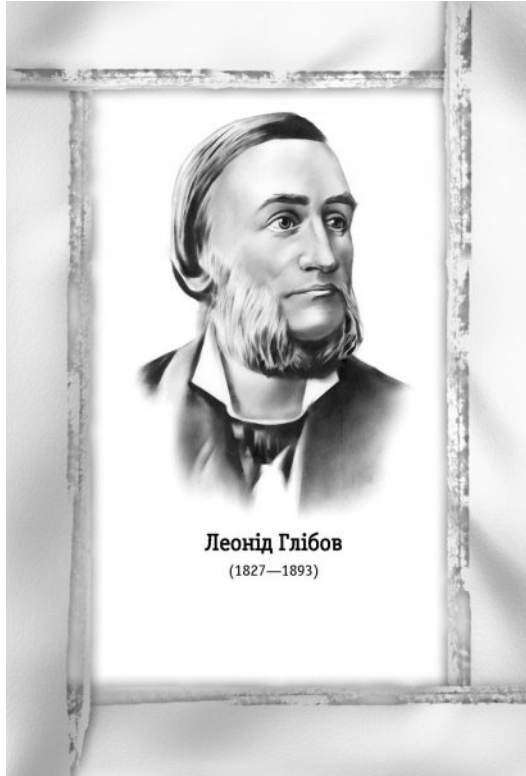
Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Яку освіту здобув П. Куліш?
2. Якою діяльністю захоплювався письменник?
3. Які збірки поетичних творів є у спадщині письменника?
4. Що перекладав П. Куліш?
5. До помер П. Куліш?
6. Кого перекладав Куліш-прозаїк?
7. Доведіть думку про те, що П. Куліш – збирач і видавець фольклорно-етнографічних матеріалів?
8. До якого братства входив П. Куліш?

Леонід Іванович Глібов
(1827 – 1893)

- 5 березня 1827** народився Леонід Іванович Глібов у с. Веселий Поділ Хорольського повіту на Полтавщині в родині управителя маєтків магнатів Родзянків. Початкову освіту він здобув дома за допомогою матері.
- 1840** вступив до Полтавської гімназії, де почав писати вірші.
- 1841** вийшла друком його перша поезія “Сон”.
- 1847** виходить його перша збірка російською мовою “Стихотворения Леонида Глебова”.
- 1849** вступає до Ніжинського ліцею князя Безбородька. У ліцеї, утвореному на базі гімназії вищих наук, склалася міцна літературна традиція – його вихованцями були М. Гоголь, Є. Гребінка, А. Мокрицький та ін.
- 1855** закінчує ліцей, захоплюється літературою.
- 1855** працює вчителем історії та географії в Чорному Острові на Поділлі.

- 1858** працює вчителем у Чернігівській чоловічій гімназії, гаряче захищає прогресивні педагогічні методи. Навколо сім'ї Глібова групується чернігівська інтелігенція.
- 1861** письменник стає видавцем і редактором новоствореної газети “Черниговский листок”.
- 1863** за зв'язки з членом підпільної організації “Земля і воля” І. Андрущенком Л. Глібова було позбавлено права вчителювати, встановлено над ним поліцейський нагляд.
- 1863** поет живе у Ніжині.
- 1863** вийшла друком перша збірка “Байки Леоніда Глібова”, що містила 36 творів, вийшла у Києві.
- 1865** повертається у Чернігів і деякий час працює дрібним чиновником у канцелярії губернатора.
- 1867** стає управителем земської друкарні, продовжує активну творчу працю, готує збірки своїх байок, видає книги-“метелики”, друкує фейлетони, театральні огляди, публіцистичні статті, поезії російською мовою, твори для дітей.
- 1872** вдалося видати другу, доповнену в порівнянні з першою, книгу байок.
- 1882** вдалося видати третю, що була передруком попередньої. Спроби надрукувати інші збірки Л. Глібову не вдалися – перешкоджали цензурні заборони.
- 10 листопада 1893** помер Л. Глібов в Чернігові, де його й поховано.

Художні твори Л. Глібова

Бджола і Мухи
Билина
Білочка
Будяк і Васильки
Вареники
Ведмідь-пасічник
Веревлива дівчина
Вівці та Собаки
Вівчар
Вовк і Кіт
Вовк і Лисиця
Вовк і Зозуля

Вовк та Мишеня
 Вовк та Ягня
 Гава і Лисиця
 Гадюка і Ягня
 Горлиця й Горобець
 Горшки
 Гуси
 Два кума
 Дві Бочки
 Жаба й Віл
 Журба
 Зозуля і півень
 Квіти
 Квіткове весілля
 Коник-стрибунець
 Купець та Миші
 Лебідь, Щука і Рак
 Лев та Вовк
 Лев та Миша
 Лисиця-жалібниця
 Мальований стовп
 Мишача рада
 Мужик та Лисиця та ін.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Де здобув початкову освіту Леонід Глібов?
2. Коли Л. Глібов почав писати вірші?
3. Коли вийшла друком перша поезія письменника?
4. Хто були вихованці Л. Глібова?
5. Ким працював Л. Глібов?
6. У якій газеті працював Леонід Глібов?
7. Скільки творів вмістила перша збірка письменника?
8. Де помер Л. Глібов та на якому кладовищі його поховали?

Юрій Федькович
(повне ім'я і прізвище –
Осип Домінік Тардинський де Федькович)
(1834 – 1888)

- 8 серпня 1834** народився в с. Сторонець-Путилів (тепер смт Путила Чернівецької обл.). Батько його – спольщений шляхтич – займав на час народження сина та пізніше незначні урядові посади. Мати походила з сім'ї українського священника, проте в побуті дотримувалася селянських звичаїв – цю рису перейняв від неї й майбутній письменник.
- 1846 – 1848** Ю. Федькович навчається у нижній реальній школі у Чернівцях. Грунтовне і доповнене згодом знання мови, яке вініс Федькович зі школи, стало передумовою його німецькомовної творчості, що розпочалась у роки заробітчанських мандрів юнака Північною Молдавією та

Румунією.

**з листопада
1852 до
лютого 1863**

Ю. Федькович перебуває на службі у цісарській армії. представники молоді західноукраїнської інтелігенції заохотили офіцера австрійської армії почати писати також рідною мовою.

1859

перший друкований твір Федьковича – німецька балада та романтичне оповідання “Der Renegat”.

1861

перші українські вірші Федьковича були опубліковані в брошурі А. Кобилянського “Slovo na slovo do redaktora “Slova”.

1862

за редакцією Федьковича та з його передмовою у Львові була видана збірка “Поезії Іосифа Федьковича”. Збірка складається з двох розділів. У першому – “Думи і співанки” – вміщено 48 ліричних віршів різної тематики. 10 творів із більш відчутним повістувальним сюжетом виділені в розділ “Балади і оповідання”, серед них своєрідний цикл – балади “Добуш”, “Юрій Гінда”, “Киртчалі”.

1863

у львівському тижневику “Вечерниці” (ідея його заснування належала Ю. Федьковичу) вміщено перші його українські оповідання – “Люба – згуба”, “Серце не навчити”, “Штефан Славич”. Останнє з них уже написано по виході з армійської служби.

з 1863 до 1876

письменник жив переважно у Сторонці-Путилові, був кілька років шкільним інспектором Вижницького округу. Він виношує плани викладання у школах народною мовою.

у 60-х рр.

Ю. Федькович активно виступає на сторінках галицької преси з художніми творами (вірші, поеми, оповідання, а далі й драми), робить спроби розширення їх тематики, розбудови поетики, що, проте, не завжди знаходило співчутливу підтримку.

1865

виходить друком збірка поезій “Gedichte”.

1867 – 1868

вийшла нова, однак невдало зредагована збірка Ю. Федьковича “Поезії” (у 3-х випусках). На чільне місце у ній була поставлена цікава, але загальнонаслідувальна поема “Мертвець”, тим часом не було вміщено високохудожній цикл “З окрушків” та інші твори. Збірка,

хоч у ній містились визначні зразки Федьковичевої поезії – поеми “Дезертир”, “Циганка”, “На могилі званого мого брата Михайла Дучака у Заставні” (1867), – недоречно акцентувала на формальній залежності Федьковича від Шевченка, яку буковинський поет певний час зазнавав, пробуючи виступити у непосильній і непотрібній ролі “галицького Шевченка”.

1869 видає “Співаник для господарських діточок” (1869), де вміщує чимало своїх творів для дітей, складає “Буквар” (не надрукований). Як педагог Ю. Федькович обстоював зв’язок школи з життям, господарською діяльністю, критикував засилля церковної схоластики.

1872 – 1873 Ю. Федькович на посаді редактора “народовського” товариства “Просвіта”.

1876 Ю. Федькович завершує поетичний цикл “Дикі думи”, що являє собою своєрідний підсумковий огляд художніх ідей і мотивів його поезії.

1876 трагедія “Довбуш” була двічі поставлена на сцені.

1882 збірка поезій “Am Tscheremusch. Gedichte eines Uzulen”.

1884 перший драматичний твір Федьковича – жарт на одну дію “Так вам треба!”.

1884 буковинська інтелігенція робить спроби повернути письменника до літературного та громадського життя.

з січня 1885 Ю. Федькович як редактор підписує новостворену газету “Буковина”, де друкує кілька нових своїх творів. Наступного року місцева громадськість відзначила 25-річний ювілей літературної діяльності Федьковича, що стало певним заохоченням його до подальшої праці.

11 січня 1888 помер письменник.

Художні твори Ю. Федьковича

А хто винен?

Барвінок

Баркарола

Будь здорова!

В арешті

В церкві

Виправа в поле

Від чого море солоне
 Дезертир
 Дністер
 Добуш
 Думи мої
 Думи мої, діти мої
 Золотий лев
 Квітки
 Керманич
 Лук'ян Кобилиця
 Молитва
 Нива
 Нічліг
 Пречиста діво, радуйся, Маріє!
 Русь
 Сафат Зінич
 Серце не навчити
 Товариш
 Три як рідні брати
 Україна
 Чому?
 Шельвах

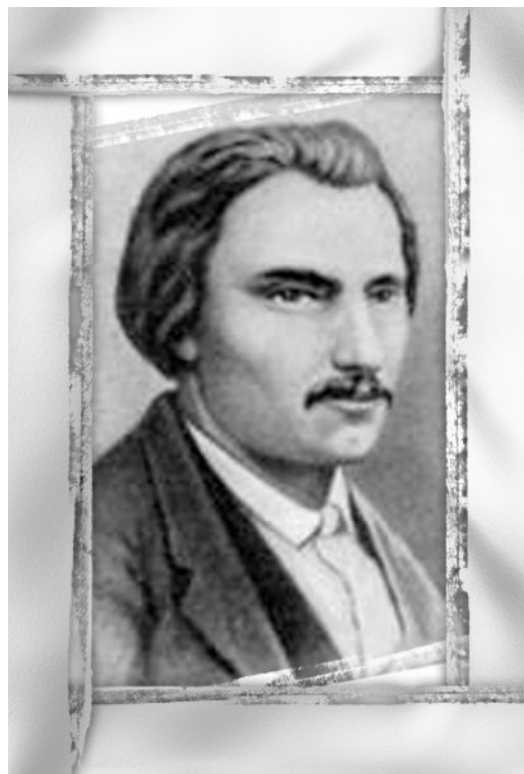
Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Хто був батько Ю. Федьковича?
2. Де навчався Ю. Федькович?
3. На якій службі перебував майбутній письменник?
4. Який перший друкований твір письменника?
5. Де були надруковані перші українські вірші Ю. Федьковича?
6. Скільки розділів у збірці Ю. Федьковича “Поезії Іосифа Федьковича”?
7. У якому виданні вміщені перші українські оповідання Ю. Федьковича?

Степан Васильович Руданський
(1834 – 1873)

- 6 січня 1834** народився Степан Руданський в с. Хомутинях Вінницького повіту на Поділлі у родині сільського священника.
- 1842 – 1849** після початкової науки в дяка майбутній поет у Шаргородській бурсі.
- 1849 – 1855** вчився у Подільській духовній семінарії. Ще в роки навчання у семінарії почав назривати конфлікт з батьком.
- 1856** Руданський приїздить в Петербург та вступає не до духовної академії, а до медико-хірургічної, відомої вже на той час як осередок передової науки і культури.
- 1851 – 1857** виходить друком перша книжка “Співомовки козака Вінка Руданського”.
- 1857 – 1858** “Співомовки козака Вінка Руданського”, книжка друга,
і 1859 1857 – 1858 і 1859”, яка складається з 235 поезій,

гуморесок, названих “приказками”, й вірша “Студент”.

- 1859 – 1860** “Співомовки козака Вінка Руданського, 1859 – 1860” – це пісні, приказки, легенди, історичні поеми. Крім цієї першої авторської редакції творів Руданського, відомі автографи збірок, укладених за жанрово-тематичним принципом у різні часи й призначених до видання.
- 1858 – 1859** С. Руданський створює рукопис “Нива”.
- 1861** С. Руданський закінчив академію.
- 1861** після закінчення академії Руданський одержав звання повітового лікаря і дозвіл працювати в Криму, куди він переїхав.
- 1861 – 1873** С. Руданський працював міським лікарем у Ялті, а також лікарем у маєтках князя Воронцова. Він доклав багато зусиль для піднесення благоустрою міста, невтомно трудився як лікар і почесний мировий суддя Сімферопольсько-ялтинської мирової округи, водночас цікавився археологією, етнографією, відновив розпочаті ще на Поділлі фольклорні заняття, продовжував поетичну творчість, головним чином, у галузі перекладу.
- 1862** крім оригінальних творів, С. Руданський упорядковував збірники народних пісень з власних записів (“Народные малороссийские песни, собранные в Подольской губернии С.В.Р.”) За життя поета вони не були опубліковані, а після смерті його довгий час залишалися в приватних руках. Виявлені й вивчені радянськими фольклористами, вони видані 1972 р. у Києві.
- 3 травня 1873** помер С. Руданський. Похований в Ялті на Массандрівському кладовищі.

Художні твори С. Руданського

Верба
 Вечорниці
 Вовки
 Ворона і лис
 Горох
 До України
 Добре торгувалось
 Запорожці у короля

Засідатель
Зозуля
Ще вчора ізвечора...
Калино-малино
Козак і король
Купці
Мене забудь, моя дівчино!
Могила
Над колискою
Наука
Не згадаю гадки...
Не знаєш ти горя
Нехай гнеться лоза
Нехай гнеться лоза...
Ой ти, калино, ой ти, малино...
Ой чому ти не літаєш...
Опир
Павло Апостол
Павло Полуботок
Пан та Іван в дорозі
Пісня («Звела мене не біда»)
Повій вітре на Україну
Понизив та ін.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Де народився С. Руданський?
2. Яку освіту здобув майбутній письменник?
3. Яка книжка є першою в творчості С. Руданського?
4. Скільки поезій вміщує книжка С. Руданського під назвою “Співомовки козака Вінка Руданського”?
5. Які жанри творів вміщено в книжках С. Руданського?
6. Яке звання отримав С. Руданський після закінчення Академії?
7. Як називається збірка народних пісень власних записів?
8. Коли помер С. Руданський?

Олекса Петрович Стороженко
(1806 – 1874)

- 24 листопада 1806** народився Олекса Петрович Стороженко в с. Лисогори Борзнянського повіту (тепер Ічнянського району) на Чернігівщині в родині дрібного поміщика, відставного армійського офіцера.
- З 1824** упродовж майже тридцяти років, перебуваючи на військовій службі, О. Стороженко пройшов шлях від унтер-офіцера в кінно-єгерському до поручика в драгунському полку, а згодом став старшим офіцером у штабі кавалерійського корпусу.
- 1828-1829** письменникові довелося брати участь у кількох воєнних кампаніях російсько-турецької війни.
- 1831** брав участь у придушенні польського повстання.
- 1849** письменникові довелося брати участь в поході в Угорщину; він був контужений.
- 1850-1863** О. Стороженко служить чиновником для особливих

доручень при київському генерал-губернаторі Д. Бібікові. Служба змушувала його не раз виїжджати на Київщину, Волинь, Поділля, Полтавщину, в Таврію та до інших губерній.

- 1857** на сторінках російських журналів та газет з'являється ім'я О. Стороженка як автора роману з української старовини XVIII ст. "Братья-близнецы" та низки оповідань, в основу яких покладено українські народні повір'я.
- З 1861** він стає відомий і як український письменник: його твори друкуються в журналі "Основа" та окремими виданнями.
- 1863** у Петербурзі виходять "Українські оповідання" в двох томах, які О. Стороженко написав ще в 50-х рр.
- 1864** О. Стороженка перевели у м. Вільно в розпорядження генерал-губернатора т. зв. Північно-Західного краю – відомого своєю жорстокістю М. Муравйова. Ця служба позначилася на белетристично-публіцистичних творах письменника, опублікованих у реакційному "Вестнике Западной России": вони були тенденційно спрямовані проти польського національно-визвольного руху початку 60-х рр.
- 1868** відійшов у відставку в чині дійсного статського радника, О. Стороженко останні роки життя провів на хуторі поблизу м. Брест (Білорусія). Тут він виконував обов'язки брестського повітового предводителя дворянства і голови з'їзду світових посередників.
- 1870** за життя О. Стороженка було надруковано тільки два перші розділи ще раніше написаної повісті "Марко Проклятий".
- 18 листопада 1874** О. Стороженко впав з кладки в холодну воду, пошкодив ногу, простудився і незабаром помер. Поховано письменника на міському кладовищі в Бресті.

Художні твори Олексі Стороженка

Вуси

Вчи лінивого не молотом, а голодом

Голка

Два брати

Дурень

Жонатий чорт

Закоханий чорт

Лучче нехай буде злий, ніж дурний
 Марко Проклятий
 Матусине благословення
 Межигірський дід
 Мірошник
 Не в добрий час
 Не впусти рака з рота
 Розумний бреше, щоб правди добути
 Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи оддавав
 Скарб
 Споминки про Микиту Леонтійовича Коржа
 Сужена
 Три сестри
 Чортова корчма

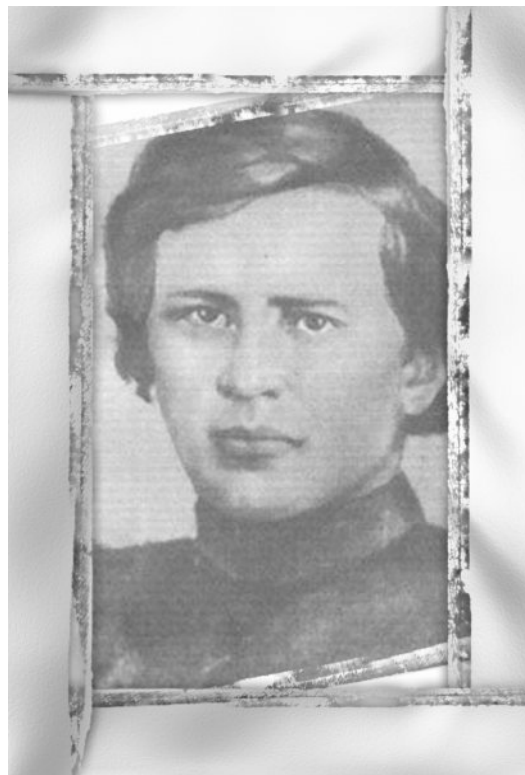
Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Події якої війни були закладенні у творчості О. Стороженка?
2. У якому повстанні брав участь О. Стороженко?
3. В основу яких творів О. Стороженко покладено українські народні повір'я?
4. У якому журналі друкувалися твори О. Стороженка?
5. Де провів останні роки життя О. Стороженко?
6. Де похований О. Стороженко?
7. Скільки розділів написав О. Стороженко в романі “Марко Проклятий”?
8. Як називається твір, у якому О. Стороженко торкається проблеми психологізму?

Анатоль Патрикійович Свидницький
(1834 – 1871)

- 13 вересня 1834** народився в с. Маньківцях Гайсинського повіту, на Поділлі, в родині священника.
- 1843** було віддано до Крутянської бурси (Балтський повіт), де він перебував протягом восьми років, відчувши на собі всю жорстокість і схоластичність тодішньої шкільної системи.
- з 1851** навчався у Подільській духовній семінарії в Кам'янці-Подільському, не закінчив її.
- 1856** вступив до Київського університету, але через матеріальні труднощі не закінчив.
- 1860 – 1862** А. Свидницький дістає посаду вчителя-словесника в Миргородській повітовій школі на Полтавщині.
- 1862 – 1868** А. Свидницький акцизний чиновник у Козельці.
- 1868 – 1871** А. Свидницькому вдалося зайняти посаду помічника завідуючого Київським центральним архівом.

- 1861** А. Свидницький закінчив дослідження “Великдень у подолян”.
- 1861 – 1862** роман “Люборацькі” – найвизначніший твір Свидницького.
- 1862** у вірші “Росте долом березина” чітко виявилось ставлення А. Свидницького до кріпосницького характеру “дарованої” царем “волі”.
- 30 липня 1871** злидні, тяжке захворювання підточують його здоров’я, і він передчасно помирає.

Художні твори А. Свидницького

В полі доля стояла...

Великдень у подолян

Відьми, чарівниці й упирі, чи то ж примхи і примхливі оповідання люду українського

Злий дух

Коли хочеш нам добра...

Люборацькі

Росте долом березина...

Україно, мати наша...

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. В якій родині народився А. Свидницький?
2. До якої бурси було віддано Анатолія на навчання?
3. У якій семінарії навчався А. Свидницький?
4. Який твір письменника можна вважати найвиразнішим в історії розвитку українського слова?
5. Які поетичні твори є у художній спадщині митця?
6. Скільки років прожив митець слова?
7. Яку посаду обіймав А. Свидницький за життя?
8. Яка основна думка дослідження “Великдень у подолян”?

Навчальне видання

Тетяна Шарова, Сергій Шаров

*Історія
української літератури
40-60 рр. XIX ст.*

Підписано до друку 16.02.2018. Формат 60x84 1/16.

Папір офсетний. Наклад 100 примірників.

Умовно друкованих аркушів 11.6

Замовлення № 57

Видавець і виготовлювач ПП Верескун В.М.

Видавничо-поліграфічний центр «Люкс»

м. Мелітополь, вул. М. Грушевського, 10, тел.: (0619) 44-45-11

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виробників

і розповсюджувачів видавничої продукції

від 11.06.2002 р. серія ДК № 1125